

ADABIYOT- MILLIY O‘ZLIKNING KO‘ZGUSI

To‘yliyeva Sevara Erkin qizi

Termiz davlat universiteti 2-bosqich talabasi

E-mail: tuyliyevasevara@gmail.com

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada adabiyotning milliy tafakkur va o‘zlikni anglashdagi o‘rni haqida so‘z boradi. Milliy adabiyot asarlari orqali xalqning ma’naviyati, qadriyatlari va tarixi va ruhiy olami aks etishi tahlil qilinadi. Shu bilan birga bugungi yosh avlodni ma’naviy tarbiyalashda adabiyotning tutgan o‘rni yoritilgan. Maqolada adabiyotning milliy o‘zlik, tarixiy xotira va madaniy qadriyatlarni saqlashdagi muhim o‘rni tahlil qilinadi. Avvalo, adabiyot xalq ruhini, milliy ongini va davrga xos fikrlarni ifoda etuvchi san’at vositasi deb ta’kidlanadi. Mumtoz ijodkorlar (Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Mashrab, Ogohiy) orqali o‘zbek xalqining ma’naviy merosi, falsafiy-axloqiy qadriyatlari hamda tarixiy tajribalari shakllangani ko‘rsatiladi. Keyingi bosqichda jadid adabiyoti (Cho‘lpon, Fitrat, Abdulla Qodiriy va boshqa ziyolilar) nasroni, milliy uyg‘onish va ijtimoiy adolat g‘oyalariga xizmat qilgani, “O‘tkan kunlar” va “Kecha va kunduz” kabi asarlar orqali tarixiy xotira tiklangani bayon etiladi. Maqolaning yakuniy qismida mustaqillikdan keyingi adabiyotda erkinlik, vatanparvarlik va milliy qadriyatlar mavzulari kuchli namoyon bo‘lgani (Erkin Vohidov, Abdulla Oripov), global axborot davrida esa yoshlarni ma’naviy tarbiya qilishda adabiyotning roli qayd etiladi. Adabiyot “yurak nidosi”, “xalq ruhi” va “millat ko‘zgusi” sifatida, yosh avlodni vatanga muhabbat, halollik, sabr-toqat kabi qadriyatlar bilan shakllantiruvchi kuch sifatida yuksak baholanadi.

KALIT SO‘ZLAR: adabiyot, Navoiy, Bobur, Cho‘lpon, Abdulla Qodiriy, Fitrat, milliy o‘zlik, ma’naviyat, tarixiy xotira, badiiy asar, yoshlar tarbiyasi, mustaqillik davri adabiyoti, vatanparvarlik, global axborot davri, ma’naviy tarbiya, yosh avlod, xalq ruhi, millat ko‘zgusi.

Kirish:

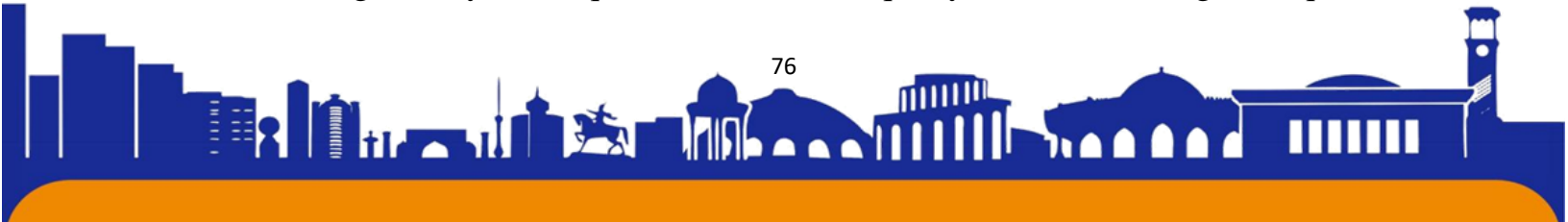
Adabiyot-bu inson ruhining, xalq ma'naviyatining davr zamonasining soʻz orqali ifodalangan aksidir. Har bir millat oʻzligini anglashda, tarixni unutmashlikda, ma'naviy ustunlikka erishishda adabiyotga tayanadi. Adabiyot nafaqat san'at, balki xalq tafakkuri, gʻururi va tarixiy xotirasidir. Ayniqsa, milliy oʻzlik tushunchasi bugungi globallashuv davrida oʻz ahamiyatini yanada oshirmoqda. Adabiyot - ana shu oʻzlikni saqlab qoluvchi, uni avloddan avlodga yetkazuvchi koʻzgudir. Adabiyot xalq tafakkurining mahsuli. Sifatida milliy ruhni aks ettiradi. Bizga saboq beradi biz uchun eng yaxshi muallim.

Ustoz yozuvchimiz O Sharafiddinov aytganidek: " Adabiyot - bu hayot darsligi." Har bir adabiy asar ortida oʻsha millatning tarixiy kechinmalari, gʻururi, urf - odatlari, orzu - umidlari yashiringan boʻladi. Alisher Navoiy, Bobur, Mashrab, Ogohiy kabi mumtoz adiblarning asarlari oʻzbek xalqining ma'naviy xazinasini tashkil etadi. Ayniqsa, Navoiy ijodi faqat adabiy yoki estetik qiymatga emas, balki xalq tafakkurining rivojlanishiga ham xizmat qilgan.

Navoiy oʻz "Xamsa"sida sharq falsafasi, axloqiy tarbiya, ijtimoiy adolat gʻoyalarini ilgari surgan boʻlsa, Bobur "Boburnoma" asarida oʻz zamonasining tarixiy, ijtimoiy manzarasini yozma adabiyot vositasida ifodalab kelajak avlodga bebaho meros qoldirgan.

XX asr boshlarida oʻzbek adabiyotida yangi bosqich - jadidlar davri boshlanadi. Bu davr adabiyoti milliy uygʻonish, oʻzlikni anglash, xalqni jaholatdan chiqarish yoʻlida xizmat qilgan. Choʻlpon, Fitrat, Abdulla Qodiriy, Munavvarqori Abdurashidxonov kabi ziyolilar oʻz asarlari orqali milliy gʻurur, erkinlik, tafakkurga da'vat, vatanga muhabbat gʻoyalarini ilgari surdilar.

Choʻlponning " Kecha va kunduz" romanida tarixiy adolatsizliklar, xalq hayotidagi ogʻriqli nuqtalar, erk va ozodlikka intilish holatlari tasvirlanadi. Abdulla Qodiriyning "Oʻtkan kunlar" romani esa adabiyot orqali tarixiy xotirani tiklab, oʻzbek xalqining ijtimoiy, siyosiy oʻzligini anglashida katta ahamiyatga ega boʻldi. Bu asarlar oʻz tarixiga boshqa koʻz bilan qarashga, milliy birlik gʻoyasini chuqurroq his qilishga intildi. 1991-yildan soʻng, ya'ni Oʻzbekiston mustaqilligini qoʻlga kiritgach, adabiyotimizda milliylik ruhiga qaytish, tarixiy shaxslar va voqealarni yangicha nigohda talqin etish jarayoni boshlandi. Yangi adabiyotd istiqloq, vatan, ozodlik, qadriyat va urf-odatlariga sodiqlik kabi

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2024 SJIF 2024 = 5.073/Volume-3, Issue-7

tushunchalar asosiy mavzuga aylandi. Erkin Vohidovning " O'zbekim" she'ri xalq ruhining g'ururli nidosidir. Abdulla Oripovning " O'zbekiston" she'rida mustaqil vatanga bo'lgan sevgi, fidoyilik ruhi mujassam. Bu asarlar orqali o'zbek adabiyoti yosh avlodga milliy o'zlikni his etish uni qadrlash, asrab - avaylash g'oyasini singdira oldi.

Bugungi globallashuv davrida yoshlar ko'plab axborot oqimlari ichida yashamoqda. Ular ongini, tafakkurini, ruhiyatini sog'lom saqlashda adabiyot beqiyos rol o'ynaydi. Badiiy asarlar axloqiy me'yorlar manbayi, ijtimoiy ong shakllanishida asosiy vositadir. Yoshlar adabiyot orqali vatanga muhabbat, ota- onaga hurmat, halollik, rosdgo'ylik, sabr - toqat kabi qadriyatlarni o'rganadi.

Ayniqsa, maktab va oliy o'quv yurtlarida adabiyot fanining chuqur o'rganilishi ularni ma'naviy yetuk qilib voyaga yetkazadi. Kitob o'qigan yosh fikrlaydigan, savodli, o'zini va xalqini qadrlaydigan shaxsdir. Shuni xulosa qilamanki, adabiyot - milliy ruhni saqlovchi, xalq tafakkurini boyituvchi, tarixiy xotirani mustahkamlovchi, kuchli vositadir. Milliy o'zlikni anglash, uni ifodalash va saqlab qolishda adabiyotning roli beqiyosdir. Har bir xalq o'z Adabiy merosi bilan faxrlanadi. Har bir millat adabiyot orqali o'zining kimligini aniqlaydi.

Bugungi kunda biz yosh avlod adabiyotdan ilhom olib tariximizni, o'zligimizni, g'ururimizni unutmasligimiz balki uni ulug'lashimiz zarur. Chunki adabiyot - bu yurak nidosi, xalq ruhi ,millat ko'zguvidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1..Абдулла Орипов Узбекистон Касида Узбекистон ЛКСМ Марказий Комитети " Ёш гвардия" нашриёти Тошкент -1972
- 2.Абдулла Кодирий Утган кунлар Гафур Гулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти Тошкент - 1974
- 3.Ф. К. Каримов Узбек адабиёоти тарихи " Укитувчи "нашриёти -1975
4. Дилмурод Куронов Чулпон Насри поетикаси "Шарк" нашриёт- Матбаа акциядорлик компанияси Бош тахририяти Тошкент - 2004
- 5.Abdulhamid CHO'IPON Kecha va kunduz "Ilm - ziyo -zakovat" Toshkent - 2019

